

Katonai magánvállalatok jelenkorunk konfliktusaiban: trendek, kockázatok és szabályozási kihívások

Private military companies in contemporary conflicts: trends, risks, and regulatory challenges

Pintér Krisztián

egyetemi hallgató, rendészeti igazgatási,
biztonsági szakirány
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
pinterkrisztian241@gmail.com

Lippai Zsolt

Dr., PhD, adjunktus, rendőr alezredes
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
lippai.zsolt@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: Gyakorlati rendészeti szakemberként a katonai magánvállalatok sokak által csak kevésbé vagy egyáltalán nem ismert, számos misztikummal és fikcióval övezett világába kalauzolják el a szerzők az olvasót, és felvetnek néhány olyan izgalmas kérdést, amely számos további kutatás számára szolgálhat kiindulásként.

Módszertan: A tanulmányban egy különlegesen érdekes és aktuális problémakört feszegetve, új és rendkívül izgalmas szemüvegen keresztül, esetenként különösen érzékeny kérdésekre is rámutatva, angol és magyar nyelvű forrásokon túl, online tartalmak összehasonlító elemzésével vizsgálják a szerzők a katonai magánvállalatok helyét és szerepét jelenkorunk hadiiparában.

Megállapítások: A tanulmány megállapítja, hogy a katonai magánvállalatok szerepe a jövő konfliktusaiban tovább növekszik és egyre meghatározóbbá válnak a harci, kiképzési, személyvédelmi és békefenntartó feladatokban. Rámutatva arra is, hogy működésük jogi szabályozása továbbra is hiányos, amely komoly nemzetközi jogi kihívásokat vet fel.

Érték: A háborúk, a hadviselés egyes formáinak megváltozása, a katonai tevékenységek civil szektorba történő kiszervezése és szolgáltatásként való nyújtása alapjaiban változtatta meg a fegyveres konfliktusok, háborús cselekmények

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás ideje: 2026. 01. 13. Átdolgozás: 2026. 03. 27. Elfogadás: 2026. 04. 29.

megvívásának módját és teremtette meg a katonai magánvállalatok létjogosultságát. A tanulmány ezen tevékenység tanulmányozásához nyújt segítséget.

Kulcsszavak: katonai magánvállalatok, történet, zsoldos, globális helyzet

Abstract

Aim: As practical law enforcement professionals, we guide readers into the world of private military companies, which is little known or completely unknown to many and shrouded in mystery and fiction, and raise some exciting questions that could serve as a starting point for further research.

Methodology: In our study, we examine the place and role of private military companies in today's military industry through a comparative analysis of online content, in addition to English and Hungarian sources, exploring a particularly interesting and topical issue through a new and extremely exciting lens, while also highlighting some particularly sensitive issues.

Findings: The study concludes that the role of private military companies in future conflicts will continue to grow and that they will become increasingly important in combat, training, personal protection, and peacekeeping tasks. It also points out that the legal regulation of their operations remains inadequate, which raises serious international legal challenges.

Value: Wars, changes in certain forms of warfare, the outsourcing of military activities to the civilian sector and their provision as services have fundamentally changed the way armed conflicts and acts of war are conducted and have created a rationale for the existence of private military companies. This study provides assistance in examining these activities.

Keywords: private military companies, history, mercenaries, global situation

Bevezetés

A katonai magánvállalatok (Private Military Companies, továbbiakban: PMC) és azok működésének elemzése nem könnyű feladat, gondolva itt arra, hogy azok profitorientált működését számtalan titok övezi. A sokak által csak kevésbé ismert tevékenység megismerhetőségét pedig a PMC-k számának iraki háborút követő robbanásszerű növekedése sem könnyítette meg. A rendelkezésre álló, főként angolszász szakirodalmat vizsgálva állapítható meg, hogy a PMC-kről készült írások jelentős része marginálisan értelmezi e vállalkozások működésének nemzetközi békére és biztonságra gyakorolt hatását. Erőteljesen hangsúlyozva

a katonai készségek magánszektorba történő kiszervezése kapcsán felmerülő veszélyforrásokat, a nemzetközi jog által még szabályozásra váró működést, azon „békefenntartó műveletek” végrehajtását, melyekről a nemzetközi közösség leginkább tudomást sem kíván venni. A PMC-k működését különösen ellentétes és kritikus nézetek, politikai irányvonalak, illetőleg kiemelt médiafigyelem kíséri, amelyek alapjaiban nehezítik el a biztonságipar ezen ágazatának nemzetközi elfogadottságát, rámutatva arra is, hogy a PMC-knek még sok tennivalója van, ha el akarják nyerni a nemzetközi közösség bizalmát (Kinsey, 2006).

„A katonai magánvállalat olyan bejegyzett magánvállalkozás, amely szerződésben rögzített feltételek mellett, nyereség ellenében a következő katonai jellegű szolgáltatásokat nyújthatja: kiképzés, logisztikai támogatás, karbantartás, tanácsadás, erők irányítása és ellenőrzése, kommunikációs képességek biztosítása, hírszerzési műveletek végrehajtása” (Christián, 2014). A PMC-vel foglalkozó szakirodalom az egyes „törékeny államokkal” – és azok többnyire instabil kormányaival –, az állami és nem állami katonai struktúrákkal foglalkozva elemzi az őket érintő külső és belső fenyegetéseket és azok magáncégek alkalmazására ösztönző erejét (értve az alatt például a Blackwater és más katonai cégek Irak amerikai és angol megszállásával kapcsolatos profitszerzését) (Singer, 2003). Rámutatva arra is, hogy a nemzetközi szakirodalom – kisszámú kivételtől eltekintve – a katonai magáncégeket alapvetően a magánbiztonságtól elkülönítve kezeli (Sheptycki, 2007). Loader és Percy által erőteljesen kritizálva azt, hogy a katonai cégekkel kapcsolatos kutatások a létüket inkább a nemzetközi kapcsolatoknak mintsem a kriminológia tudományának köszönhetik, és azok leginkább az államon belüli és nem az államok közötti tényezőkre koncentrálnak (Loader & Percy, 2012).

A PMC-k jelenléte napjainkban főként az orosz–ukrán háború kapcsán került előtérbe egy kétes hírű katonai magánvállalat a Wagner-csoport révén, melyet a közbeszédben zsoldosoknak, magánhadseregnek, magáncégnek vagy éppen Prigozsinnak (Jevgenyij Prigozsinnak orosz oligarcha, aki Putyin séfjeként és a Wagner vezetőjeként vált ismertté) bandájaként aposztrofálnak.

A szaknyelvben a PMC-k és a biztonsági magánvállalatok (Private Security Company, PSC) összefoglaló megnevezése PMSC (Private Military and Security Companies), azaz katonai és biztonsági magánvállalatok. E magáncégek országokkal állnak szerződésben és egy megadott feladat elvégzését vállalják. Felszerelésüket tekintve rendkívül eltérő képet mutatnak, ugyanis vannak kis cégek, melyek az egyéni felszerelések (pisztoly, karabély, lövedékálló mellény) mellett gépkocsikkal rendelkeznek csupán. Az ő tevékenységi körük a személyvédelem, konvoj kísérés, telephelyőrzés. Vannak azonban olyan PMC-k is, amelyek nehézfegyverzettel (harckocsi, páncélozott harcjármű) és nem ritkán

szállító, illetve harci helikopterekkel is rendelkeznek. E cégek bevetetősége nagyon széles kereteken belül mozog, melyek akár a reguláris hadsereg támogatására vagy akár helyettesítésére is alkalmasak. Ha számba vesszük a Wagner csoport munkáját Bahmut városánál (Bahmut ostroma az orosz–ukrán háború emblemikus mozzanata, mely 2022. augusztus 1-től 2023. május 30-ig tartott a Wagner Csoport hathatós közreműködésével), jól láthatjuk, hogy a PMC-k ereje és bevetetősége rendkívül komoly erőt képvisel.

Írásunkban angol és magyar nyelvű források, online tartalmak összehasonlító elemzésével a PMC-k növekvő szerepét vizsgáljuk meg, górcső alá véve a kérdést, vajon az egyes országok reguláris hadereje helyettesíthető-e ily módon, vagy ez csupán egy trend, amely idővel háttérbe fog szorulni.

Zsoldosok és katonák

A PMC-k tevékenységével kapcsolatosan elengedhetetlennek érezzük a „zsoldos” fogalmának tisztázását. Értve ez alatt, hogy még ha a PMC-k a „fegyveres erők” (az 1949. évi genfi egyezmények 1977. évi I. kiegészítő jegyzőkönyve értelmében) vagy a „milíciák vagy önkéntes alakulatok” (a harmadik genfi egyezmény értelmében) részének is tekinthetők, akkor is szembesülhetnek ezzel a problémával, hogy a „zsoldos” fogalmába tartoznak. Mindez pedig a hadifogoly státusz kérdésköre miatt érdemel említést.

Két, kissé idejét múlt nemzetközi szerződés rendelkezik arról, hogy a zsoldosok nem jogosultak hadifogoly státuszra, melyek közül a legjelentősebb az 1977. évi I. kiegészítő jegyzőkönyv. A másik a zsoldosok afrikai felszámolásáról szóló 1977. évi OAU-egyezmény ([URL1](#)). Ez az egyezmény és a zsoldosok toborzása, felhasználása, finanszírozása és kiképzése elleni 1989-es ENSZ-egyezmény egyaránt bűncselekménynek minősíti a zsoldoskodást. A 47. cikk a „zsoldos” fogalmát úgy határozza meg, mint bármely személy, aki:

- a) *„kifejezetten azért toborozzák helyben vagy külföldön, hogy fegyveres konfliktusban harcoljon;*
- b) *valójában, közvetlenül részt vesz az ellenségeskedésekben;*
- c) *alapvetően a magánnyereség vágya motiválja arra, hogy részt vegyen az ellenségeskedésben és ténylegesen a konfliktusban részt vevő egyik fél vagy annak nevében olyan anyagi ellentételezést ígérnek neki, amely lényegesen meghaladja az adott fél fegyveres erőiben hasonló rangú és beosztású harcosoknak ígért vagy fizetett anyagi ellentételezést;*
- d) *nem állampolgára a konfliktusban részt vevő egyik félnek sem és nem lakik a konfliktusban részt vevő egyik fél által ellenőrzött területen;*

- e) *nem tagja a konfliktusban részt vevő egyik fél fegyveres erőinek; és*
- f) *nem olyan állam küldte hivatalos szolgálatra fegyveres erőinek tagjaként, amely nem részes fél a konfliktusban” (1949. évi genfi egyezmények).*

Mivel a feltételeknek egyidejűleg kell teljesülniük, így a fogalommeghatározás is nagyon szűk körre vonatkozik, ám közülük kettő igazán problémásnak is tekinthető a PMC-k szemszögéből. Gondolva egyrészt a „harcra való toborzás” követelményére, amely nem tesz különbséget a között, hogy a PMC tagja támadó vagy védekező erőként szolgál. Másrészt pedig arra a kitélre, hogy *„nem lehet a konfliktusban részt vevő egyik fél állampolgára és nem lehet a konfliktusban részt vevő egyik fél által ellenőrzött területen lakóhellyel rendelkező személy”* (1949. évi genfi egyezmények). A 47. cikkhez fűzött kommentár megjegyzi, hogy 1977-ben *„mind a szokásjog, mind a hagyományos nemzetközi jog magától értetődően úgy rendelkezett, hogy a harcos kiváltsága és a hadifogoly-státuszra való jogosultsága nem terjed ki az olyan fegyveres csoportok tagjaira, amelyek alapvetően magáncélokból működnek és nem tartoznak a nemzetközi fegyveres konfliktusban részt vevő egyik félhez sem”* (Bothe et al., 1982). Azonban nem felejtkezhetünk el arról a tényről sem, hogy a PMC-k munkavégzése többnyire olyan, a nemzetközi jog szempontjából ingatagnak tekinthető földrajzi területeken zajlik, ahová nem feltétlenül terjed ki annak hatóköre, illetőleg ahol egyéb íratlan szabályok is hatással bírhatnak a PMC tagjának hadifogoly státuszára.

A történelem során a hadviselés egyik állandó szereplője a zsoldos katonák voltak. Ezek a katonák az esetek többségében nem az adott ország állampolgárai voltak és a különböző korszakokban és civilizációkban eltérő módon alkalmazták őket, de mindig kulcsszerepet játszottak a háborúk menetében. Az ókorban már jelentős szerepet töltöttek be és az egyiptomi fáraók is gyakran alkalmaztak núbiai és líbiai harcosokat hadseregük kiegészítésére. Az ókori Görögországban a városállamok gyakran szerződtettek zsoldosokat, különösen a peloponnészoszi háborúk idején (Kr. e. 431–404), amikor a hosszú háborúskodás kimerítette a polgárság hadrafoghatóságát (Smith, 2022). A legismertebb ókori zsoldosok közé tartoztak a görög hopliták, akik a perzsa uralkodók szolgálatában is harcoltak; Xenophón *Anabaszisz* című műve (Xenophón, 1968) egy tízezres görög zsoldossereg kalandjait meséli el a perzsa birodalomban. Az ókori Rómában is találkozhatunk zsoldosokkal, különösen a késői köztársaság és a császárkor idején, amikor germán, gall és más törzsek harcosai szolgáltak a légiók kiegészítéseként (Schumacher, 2006).

A középkorban a hűbéri rendszer uralta a hadviselést, de a zsoldosok szerepe továbbra is jelentős maradt. A 14. és 15. században Európa számos háborújában

elterjedt volt a zsoldoshadseregek alkalmazása. A svájci gárdisták és a német landsknechtek kiváló példái a középkori zsoldosoknak, vagy gondoljunk csak Mátyás király Fekete seregére, amely pénzért, vagyis zsoldért harcoló katonákból tevődött össze.

A reneszánsz idején az olasz városállamok (például Velence, Firenze, Milánó) jelentős mértékben támaszkodtak zsoldosokra, akiket „condottieri”-nek (tanácsadó, zsoldos) nevezték ([URL2](#)). Ezek a hadvezérek saját magánhadse-
reikkel háborúztak, gyakran egyik városállam szolgálatából a másikéba áll-
va, attól függően, hogy ki fizette őket meg jobban.

A 18. és 19. században a reguláris hadseregek elterjedésével a zsoldosok sze-
repe csökkent, de nem tűntek el teljesen. A hesseni zsoldosok például kulcs-
szerepet játszottak az amerikai függetlenségi háborúban (1775–1783), amikor
a brit korona német katonákat bérelt fel a lázadók ellen (Lévai, 2020).

A 20. században a zsoldosok új szerepet kaptak. Az afrikai dekolonizációs há-
borúk (1950-es, 1960-as évek) során számos európai és amerikai zsoldos har-
colt különböző erők oldalán, különösen a Kongói válság (1960–1965) idején.
Az 1980-as évektől kezdve a különböző magán katonai vállalatok (PMC-k)
váltak a modern zsoldosok örököseivé.

Napjainkban a zsoldosok szerepe főként magán katonai vállalatok (például
Blackwater, Wagner-csoport) formájában jelenik meg. Ezen cégek biztonsági
szolgáltatásokat nyújtanak kormányok, vállalatok és egyéb szervezetek szá-
mára. Az iraki és afganisztáni háborúk során e vállalatok jelentős szerepet ját-
szottak, sokszor elmosva a határt a reguláris hadsereg és a zsoldosok között.
A zsoldosok megítélése azonban sosem volt túl jó, és többnyire sajnos tettek
is ezért a megítélésért. Mivel egyéni szereplőként vettek részt a konfliktusok-
ban, nem kellett semmilyen szűrőn átmenniük, így a fizetség reményében bár-
ki jelentkezett, aki alkalmasnak gondolta magát a feladat elvégzésére. Ezek
az emberek azonban – a tapasztalat azt mutatja – többnyire igencsak gyenge
morális értékekkel rendelkeznek és gyakran követtek/követnek el súlyos at-
rocitásokat. A katonai magánvállalatok munkatársai azonban nem zsoldosok;
cégtől függően komoly rostán esnek át a jelöltek, pszichológiai teszteket ki-
töltve. A vállalatok jó hírnevüket megőrizni igyekezve próbálnak olyan mun-
katársakat toborozni, akik alkalmasak a jelentős mértékű pszichikai, illetve
fizikai nyomás elviselésére.

Kimondhatjuk, hogy a zsoldosok az emberiség történelmének szinte minden
korszakában jelen voltak, s bár a modern világban szerepük átalakult, továbbra
is fontos szerepet töltenek be napjaink hadviselésében.

A katonai magánvállalatok történelmi fejlődése

Mielőtt rátérnénk a konkrét PMC-kre, illetve PSC-kre, érdemes megemlíteni az úgynevezett légiókat, melyeknél felmerül a kérdés, mik is azok pontosan? A Francia Idegenlégio (Légion étrangère) a francia hadsereg különleges, 1831-ben alapított elit katonai alakulata, amely elsősorban külföldi önkéntesekből áll. A világ minden tájáról érkező önkéntesek Franciaországot szolgálják, és a légio a szigorú fegyelem, a bajtársiasság, valamint a nagy harci érték révén vált ismertté. E hadsereg tagjait gyakran zsoldosnak tekintik, hasonlóan a Spanyol Légióban (korábban Spanyol Idegenlégio) vagy az izraeli Mahal 2000-ben szolgáló katonákhoz. Ez az elképzelés azonban nem állja meg a helyét, mert ezen alakulatok szerves részét képezik az adott ország fegyveres erejének, és nem kapnak kiemelkedő fizetést; a jelentkezők nagy része az állampolgárság megszerzése reményében adja be jelentkezését. Nem egy adott harci feladatra vállalkoznak, hanem jellemzően ötéves szerződést írnak alá, ami többször hosszabbítható, és megfelelő szolgálati viszony megszerzése után nyugellátásban részesülhetnek ([URL3](#)).

A kilencvenes évek nagyarányú haderőcsökkentései miatt a világban megnőtt az igény a magánalapon szerveződő, önkéntes, profitalapú katonai vállalatok, biztonsági magánvállalatok iránt. A katonai szolgáltatások térhódítását leginkább az adott műveletben részt vevő civil/katona arányszám változása mutatja meg. Legnagyobb PMC „felhasználó”, az Amerikai Egyesült Államok. 1991-ben a *Sivatagi vihar* hadműveletben (Operation Desert Storm) az akcióban részt vevő minden egyes civilre 100 katona jutott. Ez az 1:100 arányszám a 2003-as *Iraki szabadság* hadműveletre (Operation Iraqi Freedom) 1:10-re csökkent, azaz kicsit több mint egy évtized alatt megtízszereződött az amerikai hadsereget segítő, hadszíntéren tevékenykedő „civiliek” létszáma (Varga, 2009).

A Szovjetunió felbomlása utáni időszak a hidegháború végét hozta magával. A PMC-k létrehozásának koncepciója kezdetben az volt, hogy a tömeghadseregek leépítése után (ami költségcsökkentő opció volt az USA részéről), a hadrafoghatóság, a hadsereg ereje megmaradjon. A magánvállalatok létrehozásával a keletkező űrt szándékoztak betölteni. De miért is költségcsökkentő opció az, hogy az állam az adófizetők pénzéből magáncégeknek fizet ahelyett, hogy a saját katonáinak fizetne? A válasz egyszerű, hiszen egy katona kiképzése, felszerelése, a sokszorosa annak, amit egy „contractor” (így nevezik a szerződéses PMC-ben szolgálókat, írásunkban mi is ezt az elnevezést használjuk) után fizet ki az állam. Ezen emberek nagy többsége kiképzett, vagy valamilyen reguláris hadseregben szolgált, némelyikük speciális egységnél, illetőleg egy adott ország rendvédelmi szervénél teljesített szolgálatot. A közös bennük, hogy a fegyelem,

a fegyverkezelés, a parancsuralmi rendszer ismerete a birtokukban van. Nem a „nulláról” kezdik, oktatásuk közvetlenül az adott feladatra irányulhat a kezdetektől, míg egy 18–20 éves, épp a középiskolában vagy az egyetemen frissen végzett jelöltre hosszú út vár még, hogy harci feladatot hajtson végre.

A kilencvenes évek zűrzavarai után Oroszország is magára talált, miután Vlagyimir Putyin került az elnöki székbe. Nagyarányú katonai fejlesztésbe kezdett, valamint 2016. december 9-én, egy nemzeti ünnep keretében derült fény Oroszország titkosított félkatonai szándékaira, amikor a közösségimédia-felületeken megjelent egy kép, amelyen együtt szerepelt az eseményen részt vevő orosz elnök és a Wagner – orosz katonai magánvállalat, melyet Dimitrij Utkin hozott létre – vezetésége ([URL4](#)). A kétezres évek katonai műveletei pedig egyértelműen bizonyították, hogy a jövőben az USA-nak szinte elképzelhetetlen háborút megvívnia a PMC-k hathatós támogatása nélkül. Az USA számára, amely szinte az egész világon képviselteti magát, érdekszférája szélesnek mondható, így ennek megfelelően a háborús konfliktusokban való részvétele is kiemelkedő, nyilvánvalóvá vált, hogy a PMC-k és a PSC-k nélkül nem tud elindulni háborús övezetbe.

Kezdetben a kontraktorok támogató feladatokat hajtottak végre, ami a PSC-k esetében nyilván nem változott, azonban a PMC-k feladatköre a kilencvenes évek kezdete óta kibővülni látszik. Miután az USA kivonult Afganisztánból, nyugati oldalon nagy volumenű háborús beavatkozás nem volt tapasztalható, míg 2022. február 24-én az orosz–ukrán háború kezdetével orosz, valamint ukrán oldalon, egy eddig nem tapasztalt PMC-bevonás volt látható. Orosz tekintetben a Wagner-csoport már tényleges harci cselekményben vett részt, ezzel tehermentesítve az orosz reguláris erőket, valamint a valószínűsíthetően nagy emberáldozattal járó ütközeteket is átengedve a katonai vállalatnak. Az egyik ilyen háborús összecsapás, amit a média is figyelemmel kísért, Bahmut ostroma volt (ukrán város, amit az orosz erők 2022. augusztustól 2023. májusig ostrom alatt tartottak és végül elfoglalták azt). Itt már a Wagner-csoport kezelésében láthattunk nehézfegyverzetet is (ami nem jellemző a PMC-kre), illetőleg magát a harcselekményt, azaz a város bevételét is a Wagner kapta meg feladatául. Az orosz légierő és a tüzérség támogatást nyújtott, de a bevonulást, a házról házra való előrenyomulást teljes mértékben ők kapták osztályrészül.

Látható tehát, hogy keleten és nyugaton is hatalmas igény mutatkozik e vállalatok foglalkoztatására, legyen szó a kisebb volumenű, pár főt igénylő munkákról, vagy több ezer harcost igénylő konkrét háborús részvételről. Jelentkezőkben nincs hiány, a keresetük pár hónap leforgása alatt elérheti a több tízezer dollárt, és nem kell több évnyi elköteleződést vállalniuk. Érdekességként megemlítve, hogy a *Nemzet és Biztonság* folyóirat a 2008. januári kiadásában tett

közzé kutatási eredményt arra vonatkozóan, hogy mely angolszász katonai vagy biztonsági magánvállalatnak kik a megrendelői, milyen feladatra szakosodtak. Rámutatva, hogy „számtalan meghatározás létezik a privatizált biztonsági/katonai szolgáltatások meghatározására, felosztására. Mindenki más aspektusból közelíti meg a kategorizálást, azonban a felosztás legfontosabb alapja mindenhol a feladat, a cégek által nyújtott szolgáltatás, valamint a szolgáltatás finanszírozásának módja” (URL3).

A globális helyzetről

Nagy-Britannia

Az országnak számos bejegyzett vállalata van, amelyek különféle biztonsági szolgáltatásokat nyújtanak. Az Egyesült Királyságban és külföldön ezen ágazat médiában való megjelenése és a jogi szabályozása azonban meglehetősen átláthatatlan. A katonai magáncégekre vonatkozó adatokat szolgáltató nyílt források többnyire erősen szerkesztett információkat tartalmaznak, a hivatalos honlapokon pedig jelentős hiányosságok vannak. Nagyon nehéz megállapítani a katonai magáncégek közé sorolható brit vállalatok pontos számát. Nincs nyílt hivatalos nyilvántartás ezekről a vállalatokról és az állami szerveknél történő regisztráció nem kötelező. A legjelentősebb vállalatok az alábbiak (URL5).

A Prevail Partners (magán katonai hírszerző vállalat) tevékenységének célja jogi és magánszemélyek számára átvilágítási szolgáltatások nyújtása köz- és magánintézmények adatbázisaiból, médiajelentésekből, GIS (Geographic Information System – Földrajzi Információs Rendszer, például Google Maps) internetes forrásokból – beleértve az internet árnyékszegmenseit is – és a közösségi média megfigyeléséből nyert információk alapján. A szervezet emellett tanácsadási szolgáltatásokat is nyújt a kiberbiztonság területén. A vállalat ügyfelei közé tartoznak az Egyesült Királyság védelmi minisztériuma és hírszerző szolgálatai, nagy külföldi bányászati vállalatok (amelyek instabil katonai és politikai helyzetű országokban fektetnek be), brit és nemzetközi nem kormányzati szervezetek, valamint az *Öt Szem* megállapodásban részt vevő országok (Ausztrália, Nagy-Britannia, Kanada, Új-Zéland, USA) különleges szolgálatai.

A szervezet képzést nyújt a magán- és közbiztonsági ügynökségek álláskezesőinek, többek között a különleges műveleti tevékenységek, az UAV-k (Unmanned Aerial Vehicle – Pilóta Nélküli Repülőgép) irányítása, működtetése és nyomozati taktikák terén. E magán katonai hírszerző vállalat tevékenységeinek részeként aktívan alkalmazza a mesterséges intelligencia segítségével történő adatgyűjtési és elemzési technológiákat (például Fivecast ONYX, ami

nyílt forrásokból gyűjt adatokat a megrendelők számára). A vállalat speciális célú szoftvereket helyez el az okostelefonok és más személyes eszközök népszerű alkalmazásaiban, és az előfizetők által megadott engedélyeket használja fel a jogosulatlan tevékenységek kiváltására. A cég egyik megerősített ügyfele az amerikai hadsereg afrikai különleges műveleti parancsnoksága, amely több mint 6,5 millió dollárt fizetett ilyen szoftverért. Jelenleg a Prevail Partners szakembereinek egy csoportja Ukrajnában tevékenykedik. Feladataik közé tartozik az ukrán hírszerző szolgálatoknak hírszerzési információk gyűjtése és biztosítása, beleértve a külföldi és orosz állampolgárok, valamint az orosz fegyveres erők különleges katonai műveletben részt vevő katonáinak személyes adatait. A cég ügyvezető elnöke, Justin Hedges többször járt Kijevben, hogy a helyi hatóságokkal összehangolja a harci övezetbe küldendő szabotázs- és felderítő csoportok kiképzésének megszervezését.

A Group 4 Securicor (G4S) a világ egyik legnagyobb munkaadójának tekinthető, több mint 80 országban, 490 000 alkalmazottal. Kiterjedt tapasztalattal rendelkezik az olyan instabil országokban és régiókban végzett munkában, mint Afganisztán, Irak, Egyiptom (a 2011-es zavargások idején), Mali, Dél-Szudán és más afrikai államok.

Az Aegis Defence Services munkatársai tapasztalatot szereztek Afganisztánban, Irakban, Nigériában, Kolumbiában, a Kongói Demokratikus Köztársaságban, Mozambikban, Sierra Leonében, Szomáliában és a Közép-afrikai Köztársaságban.

A Pilgrims Group a 2019-ben benyújtott nyilvántartások alapján Nigériában, Afganisztánban és Irakban folytatott tevékenységeket sorol fel; illetőleg meg kell jegyeznünk a Control Risks, Protection Vessels International, Saladin Security magánvállalatokat is, akik ugyanúgy részesednek ebből a piacból.

London nyíltan igénybe veszi a brit katonai magáncégek szolgáltatásait külföldön, hangsúlyozva e gyakorlat hatékonyságát a nehéz biztonsági körülmények között. Ez a tevékenységek széles körére vonatkozhat, de elsősorban a brit diplomáciai és katonai létesítmények védelmére korlátozódik. Biztonsági megfontolásokra hivatkozva az állami szervek nem szívesen tesznek közzé információkat a meglévő szerződésekről. 2012–2016 között e katonai magáncégek összesen 160 millió font értékben teljesítettek állami megrendeléseket. A fő kedvezményezettek a G4S (90 millió font), a Gardaworld (49,6 millió font), az Aegis (8,7 millió font), a Control Risks (5,4 millió font) és a Pilgrims Group (3 millió font) voltak. Vannak más együttműködési formák is, mint például a védelmi minisztérium által a volt brit katonáknak a G4S-nál történő foglalkoztatására vonatkozó megállapodások.

A PMC-k egzakt szabályozásáról az USA-ban még nincs egységes törvény, tevékenységüket azonban közvetve szabályozza a fegyverkivitel-ellenőrzési törvény, amelynek értelmében az államok külügyminisztériuma engedélyezi ezen vállalatok működését és ellenőrzi a velük kötött szerződések végrehajtását ([URL6](#)). Hangsúlyozva, hogy a nemzetközi jog és így az amerikai PMC-k tevékenységét szabályozó mechanizmus sem került még egyértelműen meghatározásra. A zsoldosok toborzása, felhasználása, finanszírozása és kiképzése elleni nemzetközi egyezmény, amely 2001-ben lépett hatályba (az USA nem írta alá), nem terjed ki ezekre a vállalatokra és alkalmazottakra. Az e területen meglévő szabályozási keret (a Montreux-i dokumentum és a magánbiztonsági cégek nemzetközi magatartási kódexe) nem jogilag kötelező érvényű, pusztán tanácsadó jellegű.

Az USA kijátszva egyes hazai törvényi szabályozásokat – például külföldre küldött katonai személyzet létszámára vonatkozóan – hajlamos ugyancsak a PMC-ket igénybe venni. Az amerikai zsoldosok nem kötelesek beszámolni tevékenységük mértékéről, a finanszírozás összegéről és a kiadási tételekről. Ráadásul a cégek hirtelen megszűnhetnek, ami megnehezíti a bűnüldöző szervek számára, hogy kiderítsék, hol tartózkodik a személyzetük, ha megszegték a törvényt. Az ilyen „biztonsági cégek” alkalmazottai ellen a joghatóság területén büntetőeljárás indítható. A gyakorlatban azonban az igazságszolgáltatás rendkívül ritkán érdeklődik honfitársai mindenféle „vétségéről”. Ha amerikai állampolgárok mégis a vádlottak padjára kerülnek, akkor később többnyire kegyelmet kapnak (például Trump elnök egybehangzóan amnesztiát adott négy volt Blackwater alkalmazottnak, akiket 17 ember iraki kivégzéséért 30 évtől életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélték) ([URL7](#)).

Figyelemre méltó, hogy a Blackwater tevékenysége csúcspontján nagyjából 150 000 embert foglalkoztatott világszerte. A cég több kiképzőbázis mellett több mint húsz helikopterrel, több száz különböző járművel, köztük katonai járművekkel, különféle fegyverekkel és speciális felszerelésekkel rendelkezett.

Rendszerint a Pentagon, a különleges szolgálatok és a külügyminisztérium a PMC szolgáltatásainak megrendelőjeként járnak el. A védelmi minisztérium nyilvánosságra hozza a megkötött szerződések adatait (míg a tartalmukat nem hozza nyilvánosságra), ha azok értéke meghaladta a 6,5 millió dollárt. Az 50 millió dollárt meghaladó értékű ügyletek pedig a Kongresszus jóváhagyásához kötöttek. A kormány ugyanakkor nem tesz közzé információkat a PMC-kel szerződött szolgáltatások mennyiségéről és irányáról. A PMC-k vezetői gyakran a Pentagon, a CIA és a külügyminisztérium volt magas beosztású vezetői.

A személyzet „gerince” általában volt katonákból és különleges erők tisztjeiből (többnyire harci tapasztalatokkal), valamint katonai akadémiákon végzettkből áll. A végrehajtó állomány többi része általában a „célterület” ország állampolgáraiból kerül ki, jellemzően jóval alacsonyabb bért kapva.

A Blackwater időközben Academi néven átalakult, majd 2014-ben összeolvadt a 2003-ban alapított rivális Triple Canopy-val. A cég szárazföldi műveletekre specializálódott, saját helikopterflottával és nehézfegyverek széles választékával, valamint egyéb katonai felszerelésekkel rendelkezik.

A DynCorp Internationalt 2021-ben vásárolta meg az Amentum; fizikai biztonsági szolgáltatásokat nyújt a külföldi diplomáciai képviselők és amerikai katonai létesítmények, valamint azok alkalmazottai számára. 2010 óta külföldi hírszerző szolgálatok alkalmazottait képezi ki az ellenséges vonalak mögötti akciókra és szabotázsra, valamint mesterlövész kiképzést, robbanóanyagok használatára és szabotázsra vonatkozó képzést nyújt. A személyzet létszáma mintegy 10 000 fő.

A Cubic Corporation az állami létesítmények védelmi rendszereinek fejlesztése és telepítése terén az egyik világelső (több mint 50 országban). Segítséget nyújt az adatgyűjtésben és elemzésben, valamint műholdakat és drónokat használ felderítésre. A szárazföldi erőkkel kötött szerződés alapján 2015-ben kiképzést biztosított. A személyzet létszáma, körülbelül 10 000 fő.

A katonai magáncégek alkalmazása nyilvánvaló előnyökkel jár a Pentagon számára; lehetővé teszi a gyors külföldi bevetést anélkül, hogy az elnök és a Kongresszus engedélyét kellene kérni, mentesíti a hatóságokat a „megkérdőjelezhető” különleges erők műveleteinek végrehajtásával kapcsolatos felelősség, valamint a személyzettel szembeni szociális és egyéb kötelezettségek teljesítésének kötelezettsége alól.

Oroszország

Kétségtől Oroszország az, amely a legkésőbb csatlakozott azok táborához, akik PMC-ket alkalmaznak érdekeik érvényesítéséhez vagy akár reguláris erők helyettesítéséhez. Lemaradását azonban nagyon hamar behozta, ugyanis geopolitikai érdekei szükségessé tették, hogy ez irányban is lépéseket tegyen. Az orosz mentalitástól nem idegen az a gondolat, hogy nemhogy hiteles adatokat nem lehet találni, de sokáig még a létezésükről sem nagyon lehetett tudni.

Meghatározó személy az orosz PMC-k történetében Dimitrij Utkin, aki 2013-as leszerelése után aktív részt vállalt az első orosz katonai vállalatnak, a Slavonic Corpsnak a szíriai kiküldetésében. Az orosz törvények tiltják a PMC-k létrehozását, így a céget Hongkongban jegyezték be. Első bevetésük a Deir-ez

Zór közelében levő olajmező elfoglalása volt, amit az Aszad-rezsim elleni lázadóktól kellett volna elfoglalniuk és megtartaniuk, azonban az akció teljes kudarcba fulladt. A cég alkalmazottainak azt mondták, hogy az orosz kormánnyal egyeztették a műveletet, azonban ez nem volt igaz, így támogatás nélkül a lázadók könnyedén szétzúzták az orosz PMC erőket.

A kudarc után egyfajta alternatívaként jött létre 2014-ben a Wagner-csoport, aminek társalapítója lett Dimitrij Utkin, aki egyben katonai parancsnoka is volt 2023-as haláláig; a másik ismert társalapító Jevgenyij Prigozsин. Róla azt lehet tudni, hogy az 1990-es évek végén egy Old Customs House nevű éttermet vezetett, ahol az akkor még csak belső körökben ismert Vlagyimir Putyin későbbi orosz elnök is többször megfordult; Prigozsин állandó jelleggel személyesen szolgálta őt ki, megkülönböztetett elbánásban részesítette. Ekkoriban alakult ki szoros viszony Vlagyimir Putyin és Jevgenyij Prigozsин között. Később, a kétezres évek elején ez az ismertség és lojalitás busásan kifizetődött, ugyanis orosz állami pénzből, illetve banki segítségből megnyitotta Concord nevű élelmiszerüzemét, ami állami megrendeléseket teljesített, iskolákat, önkormányzatokat látott el, majd a hadsereg élelmiszer ellátását is Prigozsинra bízta.

A Wagner-csoport katonái 2014-ben kerültek Ukrajnában bevetésre, amikor Oroszország annektálta a Krím félszigetet. A médiában kis zöld emberkék gúnynevet aggatták rájuk, mivel a zöld gyakorló ruhájukon semmiféle ismerető jegy nem szerepelt, amiről azonosítani lehetett volna őket, hogy milyen nemzetiségűek, milyen csapatnál szolgálnak stb. A világot bejárták a szótlan marcona katonákról szóló képsorok, azonban egy-egy elejtett mondat kapcsán legalább azt meg lehetett róluk tudni, hogy oroszok. A félsziget elfoglalása gyakorlatilag egy puskalövés nélkül megtörtént, úgyhogy a Wagner igazi tűzkeresztségére még várni kellett, amit azonban Szíriában és később Ukrajnába visszatérve bepótoltak.

A 21. századi PMC részvételek a világban

A világon számos helyen találhatunk PMC-ket vagy PSC-ket, legyen szó a világ bármely kontinenséről. Kutatásunk fókuszpontja is a két nagyhatalomra esik; úgymint az USA-ra, mint nagy „fogyasztóra”, illetve a közelmúlt sajnálatos eseményei miatt ismertebbé vált orosz PMC-kre, azon belül is a Wagner-csoportra, ami időközben 2023-ban átalakult, és más néven, Redut African Corpsként folytatja munkáját.

Irak 1990. augusztus 2-án, Szaddám Husszein parancsára elfoglalta a szomszédos országot, Kuvaitot. Az akkori Irak–Kuvait határvonalat a britek hozták létre, miután ez a két állam független lett, azonban ezt a határvonalat az iraki elnök sosem fogadta el. Az 1980-tól 1988-ig tartó Irak–Irán háborúban Irak gazdaságilag nagyon meggyengült és nagyarányú kölcsönt vett fel az olajban gazdag Kuvaittól. Miután ezt az adósságot Kuvait nem volt hajlandó eltörölni, Szaddám utasította az iraki fegyveres erőket a bevonulásra. Az ENSZ Biztonsági Tanácsa elítélte az akciót (ENSZ 661. számú határozat) és szankciókkal sújtotta az amúgy is romokban heverő iraki gazdaságot.

A szövetséges csapatok az Egyesült Államok vezetésével 1991. január 16-án kezdték meg a légi támadást (Desert Storm Operation – Sivatagi Vihar Hadművelet), majd összehangolt légi, tengeri előkészítés után 1991. február 24-én a szárazföldi hadművelettel folytatták, és mindössze négy nap alatt felmorzsozták az iraki erőket. Ebben a műveletben már nagy számban részt vettek PMC szerződésesek és száz amerikai katonára már egy kontraktor jutott. Az iraki erőket legyőzte a koalíciós hadsereg, azonban Szaddám Husszein az elnöki székben maradt, aki továbbra is fenyegetést jelentett a Közel-Kelet békéjére.

2003-ban ez a fenyegetés be is ért, miután az amerikai, brit és csekély számban más szövetséges erők 2003. március 20-án támadást intéztek Irak ellen (Iraqi Freedom – Irak Szabadság). A hadművelet nem tartott egy hónapig, Irak vereséget szenvedett, Bagdadban ledöntötték Szaddám Husszein szobrát, melynek képe a háború jelképévé vált. Az iraki vezetőket semlegesítették, s 2003. decemberében Szaddám is a koalíciós erők fogságába került. A PMC kontraktorok száma ebben a műveletben már jóval magasabb volt, tíz amerikai katonára egy PMC alkalmazott jutott.

A PMC-knek a cselekmények lezárultával is jutott szerep. A Blackwater nevű vállalat volt a legtöbb embert foglalkoztató cég a közel 30 közül, akik Irakban voltak; főként konvoj kíséréseket hajtottak végre, mely során magas rangú amerikai diplomátákat kísérték ([URL8](#)). Nagy vihart kavart, amikor 2007. szeptember 16-án a Blackwater alkalmazottai az iraki fővárosban levő Nisour téren lövöldözni kezdtek, mely során 17 iraki állampolgár életét veszítette, köztük nők és gyerekek is ([URL9](#)). Konvoj kísérést hajtottak végre, mely során egy autóba rejtett pokolgép robbant a közelükben. A szemtanúk és a nyomozók kiderítették, hogy az egyik PMC-alkalmazott fejbe lőtte az egyik feléjük tartó gépjármű vezetőjét, aminek következtében a sofőr előrebukott, a lába a gázpedálnak nyomódott és nagy sebességgel az álló konvoj felé tartott. Az anyósülésen ülő nő kétségbeesetten próbálta az autót megállítani, közben hangosan sikoltozott,

amit a Blackwater contractorai támadásnak véltek és az autót tűz alá vették. Sajnálatos módon mindenki életét vesztette. Ez az incidens nemcsak az amerikai közvéleményt háborította fel, akik már régóta tüntettek az iraki háború ellen, hanem az iraki népet is haragra gerjesztette a PMC alkalmazottai ellen, és a koalíciós katonákat sem nézték jó szemmel, akik jórészt amerikaiak voltak és a Blackwater munkavállalóit egyenesen megvetették. Az FBI nyomozást hajtott végre az ügyben, a későbbi tárgyalás végeredményeként 2015-ben négy embert találtak bűnösnek a Nisour téri lövöldözések kapcsán, akiket életfogytiglani börtönbüntetésre ítélt a szövetségi bíró Washingtonban. Donald Trump 2020-ban, az USA elnökeként kegyelmet adott nekik, így szabadulhattak öt év letöltése után ([URL9](#)).

2001 és 2010 között a Blackwater munkatársainak sérültjeként (ami könnyebb sérülésnek számít) 522 főt regisztráltak, komolyabb ellátást igénylő és a munkából való kieséssel járó eset (több volt mint négy nap betegállomány) 590 alkalmazottat érintett, míg a halálesetek száma 33 volt (ezek túlnyomó része Irakban történt) ([URL10](#)).

Magyarok Irakban

Hódosi kendőzetlenül ír arról, hogy az 1990-es években a pesti utcán szocializálódott kamasznak milyen lehetőségei vannak és mi vezet ahhoz, hogy egy biztonsági magánvállalat alkalmazottjaként Irakban találja magát (Hódosi & Nóti-Nagy, 2015). Részletesen ír arról, hogy egy szegényebb családból származó kamasznak, aki az iskolában nem teljesített kiemelkedően, látva, hogy a gengszterek milyen könnyen tesznek szert befolyásra és keresnek felfoghatatlan összegeket, el kell döntenie, hogy ehhez a világhoz kíván csatlakozni, vagy legális eszközökkel próbál tenni valamit a boldogulása érdekében. Először kidobóként helyezkedik el az éjszakában – ahol jól keresett –, azonban egy idő után váltani akart. Ismerősei útján hallott róla, hogy biztonsági cégek keresnek embereket Irakba, azonban fel akart készülni mielőtt jelentkezik egy ilyen megmérettetésre. Bejutott a Böszörményi úti FBI Akadémiára, az ILEA-ra (International Law Enforcement Academy, azaz Nemzetközi Rendőrakadémia, amerikai finanszírozású intézmény, Közép-Európa több országában működik, egyik feladata a szervezett bűnözés elleni harc oktatása), ahol a foglalkozásokat a híres túsztárgyaló Végh József tartotta. A képzést sikeresen elvégezte, így egy háborús övezetben szerződést ajánlottak neki. Feladatellátásával kapcsolatban részletesen ír a nehézségekről, beilleszkedési problémákról, az angol nyelv fontosságáról, és arról, hogy ebben a britek és amerikaiak által erősen uralt szektorban mennyire nehéz egy kelet-európai jelentkezőnek. A csoportvezetők szinte

kivétel nélkül angolszászok, tapasztalatai alapján dupla annyit kell dolgoznia, hogy bizonyítson. Nyilván nem ez az általános, a jelentkezők nagy többsége volt katona vagy rendőr (amikor jelentkezett 21 főből csak ő volt civil egyedül, a többinek volt katonai vagy rendvédelmi tapasztalata), azonban nem megkezdhető az a tény sem, hogy kiugrási lehetőség volt valamely katonai vagy biztonsági vállalatnál szolgálni. Hódosi aztán többször megjárta Irakot, számos céggel kötött szerződést annak függvényében, hogy hol mennyi volt az elérhető kereset, és mekkora presztízse volt az elvégzendő feladatnak.

Wagner-csoport – Szíria, Ukrajna

Az orosz PMC Wagner-csoport 2015 szeptemberében jelent meg Szíriában, miután a 2011-ben indult „arab tavasz”, vagyis a Közel-Keleten végigsöprő forradalmi hullám elérte az orosz geopolitikai érdekeket. Oroszország kikötöket tart fenn Szíriában (Tartusz haditengerészeti bázis és a Latakia tartományban található Hmejrim légi támaszpont a két legfőbb orosz katonai bázis Szíriában), melyre szüksége van, így a Bassár el-Aszad (az úgynevezett Aszad-rezsim több mint 50 év uralkodás után 2024 végén bukott meg, melynek utolsó tagja Bassár el-Aszad, aki a rezsim bukása után Moszkvában kapott menedéket) vezette kormány támogatására és a felkelő csapatok leverésére szerződtette az orosz kormány a Wagnert. Az első időkben az orosz kormány nem vállalta fel nyíltan az orosz beavatkozást a szír polgárháborúba, csupán légi támogató hadműveletekről beszéltek. Az orosz lakosság elől is titkolták, így egy esetleges csúfos kudarcot nem kell magyarázni a világ előtt. A nagyhatalmak színpadára épp csak visszatérni szándékozó Oroszországnak nem hiányzott egy fiaskó. A kezdeti 400–500-as contractor létszám 2016-ra meghaladta ennek háromszorosát. A PMC harcosai végezték az ütközetek nagy részét, az orosz légierő és a tűzéréség támogatása mellett. Marat Gabidullin orosz ex-Wagner katona szerint az úgynevezett alkalmi katonák támadásokat kezdeményeztek, visszavertek támadásokat és sokan sebesültek meg, sőt sokan el is estek a sorainkban, miközben az orosz hadsereg katonái interjúkat adtak jobbra-balra, hőstetteikkel hengegettek, és állítólagos szolgálataikért egymás után kapták az állami kitüntetések (Gabidullin, 2022). Nem tisztünk megítélni, hogy ez mennyire lehetett általános érvényű, azonban szembeötlő, hogy a nyugati gondolkodással szemben mennyiben különbözik az orosz felfogás a PMC-k alkalmazásában műveleti területen. Nem feltétlenül kiszolgáló személyzetként vagy segéderőként tekintenek rájuk, hanem olybá tűnik, mintha egy olyan szervezet lenne, aminek a halálozási vagy sérülési rátája nem számít annyira, mint a reguláris erőknél. 2015–2018 között dokumentáltan 36 Wagner katona esett el a harcokban, akiket az orosz

védelmi minisztérium szállított haza cink koporsóban, és a lakhelyükön temették el őket mindenféle katonai tiszteletadás nélkül ([URL11](#)). Ez egyfelől érthető, hiszen nem az orosz hadseregben szolgáltak, hanem PMC alkalmazottként a magas fizetés reményében vállalták a kockázatot. Másfelől viszont az orosz geopolitikai érdekeket szolgálták ki, ami ha úgy vesszük Oroszország, vagyis a hazájuk érdeke. Az elszenvedett veszteség Szíriában vélhetően jóval magasabb volt mind az orosz hadsereg állományában, mind a Wagner-csoport soraiban.

Ukrajnában a Krím félsziget annektálásával kezdődött Oroszország háborúja. A Wagner-csoport „kis zöld emberei” erős támogatást nyújtottak az orosz haderőnek a műveletben. Bár ekkoriban a félszigeten nagyjából 20 000 ukrán katonai teljesített szolgálatot, az ellenállás nem lett volna reménytelen, azonban erre nem került sor. Az ukrán kormány nem akarta kockáztatni, hogy a határ mentén felsorakozott több tízezres orosz csapat, akik gyakorlat céljából települtek a határ közelébe, esetleg átlépjék a határt Kelet-Ukrajna irányába. Akkor még nem lehetett tudni, hogy a történelem kereke ebbe az irányba fog fordulni, függetlenül a Krím félszigeten kifejtett ukrán ellenállás mértékétől.

Később Kelet-Ukrajnában polgárháború tört ki, az oroszbarát erők, az úgynevezett szeparatisták több falut és várost ellenőrzésük alá vontak. Orosz csapatok számára lőszerutánpótlást, illetve hadieszközöket juttattak át ezeken a határszakaszokon, így segítve a lázadó erőket.

Debalceve egy ukrán város a Donyeck-i területen, Ukrajna keleti részén. A donbászi régió (így hívják azt a régiót Kelet-Ukrajnában, amelyet jórészt két megye alkot, Donyeck és Luhanszk) egyik legfontosabb vasúti csomópontja itt található. Az ukrán erők 2014 júliusában szabadították fel Debalcevét. Oroszország számára azonban létfontosságú volt a vasúti összeköttetés megszervezése a megszállt donbászi területen belül, hogy a lőszereket Oroszországból vasúton szállítsák és terjesszék. A debalcevei csata 2014 végén tört ki és 2015 februárjáig tartott, amikor az ukrán hadsereg elhagyta a várost. A harcok azonban tovább folytatódtak, az orosz erők semmiképp sem szerettek volna lemondani erről a fontos csomóponttól. Erről az időszakról szivárogtatott ki az ukrán SBU (Szluzsba bezpeki Ukrajini – Ukrán Biztonsági Szolgálat, Ukrajna egyik nemzetbiztonsági szolgálata, fő működési területei a kémelhárítás, alkotmányvédelem, terrorellenes tevékenység) egy lehallgatott beszélgetést a Wagner parancsnoka Dimitrij Utkin és helyettese Andrej Troshev között, melyben Utkin elmondja hogy február 13-án 11 Wagner katona megsérült és két harcokcsit is elveszítettek, erre válaszul Troshev közölte, hogy a Wagner vesztesége elérte a 66 főt ([URL12](#)). Látható tehát, hogy 2014–2022 között Ukrajnában, Oroszország nyílt beavatkozása előtt is, viszonylag nagy számban vettek részt Wagner harcosok. A pontos számuk természetesen nem tudható, de a *Kyiv Post* ukrán

hírportál által 2017. október 2-án közölt anyagban mintegy 1600 Wagner alkalmazottat azonosítottak ([URL13](#)).

A *Kyiv Post* a *Wall Street Journal* nyomozására hivatkozva közölte, hogy 72-en vettek részt a luhanszki repülőtérért vívott harcokban és közülük 15-en meghaltak, valamint hogy a Wagner-csoport volt felelős az ukrán Il-76-os katonai légiszállító repülőgép lelövéséért, amelyben 2014. június 14-én az ukrán hadsereg 49 katonája vesztette életét. Ugyanakkor további 205 harcos vett részt a 2015. január-februári debalcevei csatában, közülük 51-en meghaltak és minden wagnerest azonosítottak ([URL13](#)).

2022-ben jött el az a pillanat, amikor Oroszország már nem titkolta vagy tagadta a Wagner harcosok létezését, hanem egyenesen terjesztette a híriket. 2022 februárjában Oroszország nyílt támadást hajtott végre a szuverén Ukrajna ellen, és az első pár hónap alatt nyilvánvalóvá vált, hogy nem lesz gyors hadművelet. A részt vevő orosz reguláris erők már 2021 ősztől gyakorlatoztak a határ mentén és Fehéroroszországban, így a hadvezetésnek fontolóra kellett venni a „vérfrissítés” lehetőségét.

A 2022 augusztusától 2023. május végéig tartó Bahmut ostromában nagy számban vettek részt wagneresek, és a város bevétele is nekik tulajdonítható; Prigozsин Wagner vezér maga tüzte ki szimbolikusan az orosz zászlót.

2023. június 24-én tört ki a Wagner lázadásként elhíresült akció, mely során egy 25 000 főt számláló menetoszlop indult meg Ukrajnából Oroszország belseje felé, útközben elfoglalva Rosztovot. A városnak szimbolikus jelentősége volt, ugyanis a harcokat innen irányította az orosz haderő. A lázadás előzménye az volt, hogy a Wagner harcosait az orosz hadsereg alá be akarták olvasztani, Ukrajnából ki kellett volna vonulniuk, és az állami pénzek megvonását helyezték kilátásba. Prigozsин ezt nem akarta megtenni, és a Wagner nagy veszteségei miatt amúgy is összetűzésbe került az Orosz Védelmi Minisztériummal. Viktor Lukasenکو közvetítésével a Wagner egy nap után feladta a követeléseit, Prigozsint és a Wagner egy részét száműzték Fehéroroszországba, nagy részüket beolvasztották az orosz hadsereg alakulatai közé. 2023. augusztus 23-án Prigozsин Moszkvából felszálló repülőgépe, nem sokkal a felszállás után lezuhant. A gépen tartózkodó tíz ember között volt még Dimitrij Utkin a Wagner parancsnoka is. A *The Wall Street Journal* nyomozása szerint Prigozsин merénylet áldozata lett; Moszkvából való felszállása előtt a repülőgép szárnya alá egy kis robbanószerkezetet helyeztek, ami 9000 méteren felrobbant és leszakította a gép szárnyát. A lap Nyikolaj Patrusjev, Vlagyimir Putyin orosz elnök jobb kezét nevezte meg mint a merénylet kitervelőjét ([URL14](#)). Ez megpecsételte a Wagner sorsát; a szerződéseket előbb Fehéroroszországba helyezték, majd később a Száhel-övezetben, Afrikában kaptak szerepet, védve Oroszország vélt vagy valós geopolitikai érdekszféráját.

A magánvállalatok felelőssége a műveletek során, a transzparencia és az átláthatóság

Felvetődik a kérdés, hogy egy katonai művelet során milyen lehetőségek vannak az elszámoltatásra bűncselekmény elkövetése esetén. A szomorú gyakorlat azt mutatja, hogy bár az egyénnek az adott ország büntetőjogi törvénye szerint kell (kellene) felelnie, sajnos az esetek túlnyomó részében ez nem történik meg. A küldő ország szervei „kimentik” az érintettet, ha pedig csoportos jogsértés tapasztalható – ami a fogadó ország állampolgárai számára széles körben ismertté vált –, magát a PMC vállalatot helyezik át másik célterületre. A tapasztalat azt mutatja – ahogy azt Irakban is láthattuk –, hogy sem a PMC vezetőségének, sem annak az állam vezetésének, amely a PMC-t foglalkoztatja, nem érdeke a felelősök elszámoltatása és a megfelelő szankciók alkalmazása. Láthatjuk a gyakorlatot, ha forróvá válik a talaj, egész egyszerűen átnevezik a céget. A vállalatok költségvetése, megrendelése szinte átláthatatlanok, aki a cégekről szeretne megbízható információkat kapni, majdnem biztos, hogy falakba fog ütközni. Nagyon profitorientált terület és kimondhatóan rengeteg pénz forog ebben az üzletágban. Nyilván minden cég félti az üzleti titkait, melyek között szerepel a bevétel, megrendelések száma, alkalmazottak száma, üzletfelek személyének kiléte. Ezen információk nagyon fontosak a cég tulajdonosi körének, így természetes, hogy ha törvényi szabályozás nem kötelezi őket adatközlésre, akkor nem fogják ezeket az adatokat világáig kürtölni. A műveleti területen végrehajtott feladatról is csak szűrt információkat lehet találni, leginkább címszavakban, addig, amíg nem történik valami súlyos szabályszegés, amit a fogadó állam rossz néven vesz, általában nem is tud a nagyvilág róluk (Kinsey, 2006).

A professzionális hadsereg háttérbe szorulása?

Európa a kétezres évek elejétől kezdve folyamatosan átállt a professzionális hadsereg alkalmazására, ami a sorozás intézményét jogilag vagy megszüntette, vagy békeállapotban felfüggesztette. Magyarország is így tett, hazánkban 2004. november 3-án szerelték le az utolsó sorkatonák. Ez azt jelenti, hogy a jövőben felmerülő biztonsági problémákra, a hazánkat esetlegesen veszélyeztető biztonsági kockázatokra már a jól kiképzett, motivált, szerződéses vagy hivatásos katonák fognak választ adni. Azonban nemcsak hazánkban, hanem Európában is számos helyen probléma a hivatásos vagy szerződéses katonák létszámának megtartása vagy növelése. Napjainkra a katonai, rendvédelmi pálya már nem olyan népszerű mint 10–20 évvel ezelőtt. Amíg korábban a kiszámíthatóság,

a biztos pálya, és a stabil előremenetel jellemezte e beosztásokat, addig a ma fiataljai talán már úgy gondolhatják, hogy ez nem így van.

Hazánk NATO tagország, így külső fenyegetés esetén számíthatunk a tagállamok támogatására; a támogatás viszont nem automatikus és időbe telik. Annak megérkezéséig saját csapatainknak kell helytállni és felvenni a harcot, amihez a fejlett és korszerű haditechnikán kívül megfelelően képzett, motivált katonákra van szükség. Ezért meg kell szólítani a következő generációkat, elő kell hívni belőlük a haza szeretetét, illetve azt, hogy a hadsereg kötelékében hazáját szolgáló ember nagyon fontos eleme a társadalomnak, amire mindenkinek, szülőnek, nagyszülőnek egyaránt büszkének kell lenni. Az anyagi, illetve más szociális juttatásokat olyan szintre kell hozni, hogy ne legyen probléma a jelentkező számára, hogy katonaként vagy rendvédelmi szerv hivatásosaként kell eltartania a családját.

Az országok közötti háborúskodás ideje azonban nem ért véget Európában, az orosz–ukrán háború felébresztett minket, hogy a háború mint műfaj nem egy távoli ázsiai vagy afrikai ország, hanem bármelyik pillanatban lehet a nyugati ember problémája is. Eva Högl, a Bundestag, a német törvényhozás fegyveres erőikért felelős biztosa készített egy 171 oldalas jelentést, amit 2024-ben tették közzé ([URL15](#)). Ebben közli, hogy a Bundeswehr (német hadsereg) közel 20%-os személyi hiánnyal küzd (pontosan: 18%) és három fő problémára fókuszál. A személyzet hiányán kívül a felszerelés és az infrastruktúra romlására hívja fel a figyelmet; az infrastruktúra romlását a személyzet- és anyaghíánynak tudja be. A felszerelés és infrastruktúra fejlesztése lényegében pénzkérdés, ami egy gyenge gazdasági helyzetben megviseli a költségvetést, de a személyzet pótlása még ennél is körülményesebb, nemcsak Németországban, hanem Európa bármelyik országában. Új haditechnikákat vásárolni, épületeket építeni, felújítani nagyon sok pénzt igényel, és ha az adott ország megfelelő bérezést kíván adni katonáinak, az is további plusz forrás elkülönítését követeli meg a költségvetéstől. Továbbá ennek nem „csak” anyagi feltétele van, hanem a fiatalok számára is vonzóvá kell tenni a katonai pályát.

Ameddig pedig háborúk zajlanak, addig azokra is szükség lesz, akik ezeket megvívják. Már az őskorban is voltak törzsi háborúk, a zsoldos mint létező jelenség megjelenését azonban csak az ókor időszakára tehetjük. Itt jelentek meg a történelemben olyan szerencse vadászok, akik a pénzért cserébe bárkivel hajlandók voltak csatába szállni, később nem ritkán az eredeti munkaadójukkal szemben is. A zsoldos szakma egészen a 19–20. századig tartotta magát, a két világégést követően azonban lassan átvették a helyüket a katonai és biztonsági magánvállalatok alkalmazottai. A fő különbség, hogy amíg a zsoldos egyéni haszonszerzés céljából, egyénként vesz részt a konfliktusokban, korántsem

biztos, hogy egy állam megbízásából, ezzel szemben a katonai magánvállalatok külön erre a célra létrehozott cégek hivatalos alkalmazottai, munkavállalói szerződéssel. A zsoldos szinte kivétel nélkül idegennek számít az adott országban, ahol a konfliktus zajlik, tehát egy másik ország állampolgára. A PMC és a PSC végrehajtó állomány döntő többsége abból az országból kerül ki, ahol a művelet zajlik. Részint pénzügyi megfontolásból és a nyelvi nehézségek csökkentése céljából, valamint a társadalom is máshogy fordul egy idegen ország állampolgárához és máshogyan a sajátjához. Az első iraki háborúban egy amerikai katonára száz contractor jutott, a tíz évvel később indított másodikban ez a szám már az egy a tízhez módosult. Afganisztánban szintén voltak biztonsági cégek, melyek tehermentesítették az amerikai alakulatokat, illetve a tartományok újjáépítésének biztonságát végrehajtását segítették.

Az orosz–ukrán háború emblematisz harcászai, a Wagner-csoportként megismert alakulat már egy másfajta katonai vállalatot vetített előre. Az ukrainai részvétel előtt, a megalakulásukat követően hamar a szír polgárháborúban találtak magukat a Slavonic Corps utódjaként. Nagy veszteségeket szenvedtek el, azonban a Kreml, mivel nem reguláris alakulatok veszteségeiről van szó, nem csinált belőle nagy gondot. Sokan azon a véleményen vannak, hogy az orosz politikusoknak nem számít az emberélet, azonban a 21. században már nem engedheti meg magának egyik politikai párt sem, hogy állampolgárait nagy számban elveszítse. A társadalom az okostelefonok, az internet korában pillanatok alatt értesül minden eseményről, és az érzelmek nagyon hamar felkorbácsolódnak.

A PMC szerződésesei estében a társadalom gyakran mossza őket össze a kalandvágó zsoldos harcosokkal, ahogy a média is gyakran így említi őket, az ő haláluk nem mindig okoz oly mértékű felháborodást, mint egy reguláris katonai alakulat elvesztése. Ezt a „kiskaput” az államok ki is használják, a veszteségi listára nem mindig, vagy nem olyan rendszerességgel kerülnek fel ezek az alkalmazottak, mint a katonák. A jövőben tehát még inkább felértékelődik ezen harcosok alkalmazása a háborús övezetekben, legyen szó akár harci tevékenységről, kiképzésről, személyvédelemről, vagy akár békefenntartó műveletekben való részvételről. Ahol a jogi szabályozás ennek teret enged, mindenképp lesz helyük ezeknek a vállalatoknak.

További esetleges problémaként merülhet fel még a kiképzés kérdésköre. A PMC-k, és a PSC-k szinte kivétel nélkül leszerelt katonákat vagy rendvédelmi alkalmazottakat foglalkoztatnak, nem véletlenül. Ezek a jelentkezők már kaptak alapkiképzést különféle fegyverekre, fegyverrendszerekre, illetve katonai jártasságot szereztek. Nem ritka, hogy a különleges erőknél szolgált valamely jelölt, aki a kézi fegyverek professzionális szintű felhasználásán kívül harci tapasztalattal is rendelkezik. Nem elhanyagolható előny ez, hiszen szolgálhat egy

katona vagy egy rendőr évekig, kaphat számos értékes képzést és kiképzést, az hogy milyen fából faragták az első lövések és robbanások zajában fog eldőlni. Ha már valaki átesett a tűzkeresztségen, vagyis részt vett ütközetben és cselekvőképes maradt, hatalmas előny azokkal szemben, akik még fegyvert sem láttak. Azonban fel kell készülniük a katonai magánvállalatoknak olyan jelentkezőkre is, akikben megvan az elhatározás, de nem rendelkeznek semmiféle tapasztalattal. Azt gondoljuk két irány is választható, az elsőben a jelentkezéshez feltétlenül lehetne adni pár éves katonai vagy rendőri múltat. Ez a továbbiakban elősegíthetné az együttműködést a hadsereg és a PMC vállalatok között, mivel akár hatással is lehetne a jelentkezési morálra a hadseregbe. Ha viszont ezt a lépést elvetjük, akkor kiképzési központ létrehozása válik indokolttá, ahol PMC instruktorok adnának célirányzott oktatást a jelentkezőnek, aminek végén a jelölt vizsgával bizonyítaná a rátermettségét, felkészültségét. Ezek létrehozásához viszont a legtöbb európai országban jogszabályi változtatásokra van szükség, mint ahogy a hivatalos toborzás ezekbe a cégekbe sem megengedett.

Befejezés

A katonai magáncégek térhódítása egyáltalán nem meglepő, hiszen a legtöbb társadalmi jelenséghez hasonlóan a PMC-k is a körülmények megváltozására adott válaszként jelentek meg. A hidegháború végével az évszázad katonai tevékenységének nagy része okafogyottá vált és a közvéleményt mozgósító fenyegetés nélkül a nagyhatalmak sokkal érzékenyebbé váltak a katonai veszteségek belpolitikai következményeire, különösen a nem közvetlenül a nemzeti érdekekhez kapcsolódó ügyek esetében. A háborúk, a hadviselés egyes formáinak megváltozása, a katonai tevékenységek civil szektorba történő kiszervezése és szolgáltatásként való nyújtása pedig alapjaiban változtatta meg a fegyveres konfliktusok, háborús cselekmények megvívásának módját és teremtette meg a PMC-k létjogosultságát.

A 2001. szeptember 11-ei terrortámadást követő időszak a háború elüzletiesedését eredményezte, amelynek következményeként számos katonai vállalkozás vett részt a világ különböző tájain – Irakban, Szomáliában, Afganisztánban, Bosznia-Hercegovinában, Horvátországban, Mozambikban, Kuvaitban stb. – zajló háborús konfliktusokban. Jelen korunk valósága, hogy a háború privát szektorba szervezését nem követték a reguláris katonai hadviselés szabályai, így a PMC tagja által elkövetett humanitárius vagy egyéb jogsértés esetén, az egyéni felelősség megállapításán túl, különösen nehézkesnek és időigényesnek tűnik a vállalati elszámoltathatóság és felelősségre vonás nemzeti vagy nemzetközi szintű kérdésköre. A probléma lényegét abban sejtjük, hogy amíg a PMC-k

a nagyhatalmak gazdasági és politikai céljait támogatják, addig nagy valószínűséggel egyetlen nagyhatalom sem fog érdekeltté válni a tevékenység teljes spektrumát lefedő jogi korlátozások meghozatalában és végrehajtásában.

Tanulmányunkban a PMC-k sokak által csak kevésbé vagy egyáltalán nem ismert, számos misztikummal és fikcióval övezett világába kívántuk kalauzolni az olvasót, és felvetni néhány olyan izgalmas kérdést, amely számos további kutatás számára szolgálhat kiindulásként.

Felhasznált irodalom

- Bothe, M., Partsch, K. J. & Solf, W. A. (1982). *New rules for victims of armed conflicts: Commentary on the two 1977 Protocols Additional to the Geneva Conventions of 1949*. Martinus Nijhoff Publishers.
- Christián L. (Szerk.) (2014). *A magánbiztonság elméleti alapjai*. Nemzeti Közszerkesztési Egyetem Rendészettudományi Kar.
- Gabidullin, M. (2022). *Orosz zsoldosok Putyin szolgálatában*. Corvina kiadó.
- Hódosi Z., & Nóti-Nagy, A. (2015). *A zsoldos, Egy magyar Irak poklában*. Konkrét Könyvek.
- Kinsey, C. (2006). *Corporate Soldiers and International Security The Rise of Private Military Companies*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203018354>
- Lévai Cs. (2020). Szempontok az amerikai (1776) és a magyar (1849) függetlenségi nyilatkozat összehasonlításához. *Századok*, 154(3), 475-494.
- Loader, I. & Percy, S. (2012). Bringing the „outside” in and the „inside” out: Crossing the criminology IR divide. *Global Crime*, 13(4), 213-218. <http://dx.doi.org/10.1080/17440572.2012.715402>
- Schumacher, G. (2006). *A bloody business: America's war zone contractors and the occupation of Iraq*. Zenith.
- Sheptycki, J. (2007). The constabulary ethic and the transnational condition. In Goldsmith, A., & Sheptycki, J. (Eds.), *Crafting Transnational Policing: Police Capacity-Building and Global Policing Reform* (pp. 31–73). Hart Publishing. <https://doi.org/10.5040/9781472564108>
- Singer, P. W. (2003). *Corporate Warriors: The Rise of the Militarized Private Security Industry*. Cornell University Press.
- Smith, D. B. (2022). *Private Military Companies: The Future Armies*.
- Varga K. (2009). *Civilek a harcművész-katonai magánvállalatok*. Magyar Külügyi Intézet.
- Xenophón (1968). *Anabaszisz*. Európa kiadó.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *OAU Convention for the Elimination of Mercenarism in Africa. Libreville, 3rd July 1977*. <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/oau-mercenarism-1977>

- URL2: *Arcanum, Condottieri*. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/c-4B61/condottieri-5C8B/>
- URL3: *A biztonság privatizálása*. https://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/karacsony_veronika-a_biztonsag_privatizalasa.pdf
- URL4: *Az orosz katonai magánvállalatok és a Wagner Csoport szerepe, illetve működése*. <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/neb/article/view/3587/2871>
- URL5: *Private military companies in the United Kingdom*. https://mid.ru/en/foreign_policy/international_safety/1896231/
- URL6: *Private military companies in the US*. https://www.mid.ru/en/foreign_policy/international_safety/regpra/1896217/
- URL7: *Trump pardons Blackwater contractors jailed for massacre of Iraq civilians*. <https://www.theguardian.com/world/2020/dec/23/trump-pardons-blackwater-contractors-jailed-for-massacre-of-iraq-civilians>
- URL8: *I Hope She's Scarred for Life" — Recalling My Time as a Blackwater Mercenary*. <https://thewarhorse.org/recalling-my-time-as-a-blackwater-mercenary-in-iraq/>
- URL9: *Életfogytiglant kapott a Blackwater 2007-es bagdadi vérengzésének egyik elkövetője*. <https://honvedelem.hu/hirek/kulfoldi-hirek/életfogytiglant-kapott-a-blackwater-2007-es-bagdadi-verengzesenek-egyik-elkovetoje.html>
- URL10: *U.S. Government Private Contract Worker Deaths and Injuries*. https://projects.publica.org/tables/contractor_casualties.html
- URL11: *More Russian Fighters from Private 'Wagner Group' Die in Syria*. <https://www.themoscowtimes.com/2017/03/22/more-undocumented-russian-fighters-from-private-wagner-group-die-in-syria-a57499>
- URL12: *Ukraine names over 150 mercenaries from "Putin's private army" fighting in Ukraine and Syria*. <https://euromaidanpress.com/2017/11/04/ukraines-special-service-shares-more-data-on-the-militants-of-russian-wagner-private-military-group-operating-in-donbas-and-syria/>
- URL13: *SBU says Russia's Wagner mercenaries involved in Donbas war*. <https://www.kyivpost.com/post/7950>
- URL14: *How Putin's Right-Hand Man Took Out Prigozhin*. <https://www.wsj.com/world/russia/putin-patrushev-plan-prigozhin-assassination-428d5ed8>
- URL15: *Ezért kilátástalan a német hadsereg helyzete*. <https://magyarnemzet.hu/kulfold/2024/03/ezert-kilatastalan-a-nemet-hadsereg-helyzete>

Alkalmazott jogszabályok

1949. évi genfi egyezmények 1977. évi I. kiegészítő jegyzőkönyve, 47. cikk.

Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 661 (1990) számú határozata (1990. augusztus 6.).

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Pintér K., & Lippai Zs. (2026). Katonai magánvállalatok jelenkorunk konfliktusaiban: trendek, kockázatok és szabályozási kihívások. *Belügyi Szemle*, 74(9), 2497–2521. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2026.v74.i9.pp2497-2521>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

A közlemény nyílt hozzáféréssel, a Creative Commons Attribution–NonCommercial–NoDerivatives 4.0 International License (CC BY-NC-ND 4.0) feltételei szerint jelenik meg. A közlemény változatlan formában, nem kereskedelmi célból, bármely médiumban és formátumban szabadon megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző(k), a közlés helye és a licenc hivatkozása megfelelően feltüntetésre kerül. Módosított vagy átdolgozott változat terjesztése, valamint kereskedelmi célú felhasználása nem megengedett.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Lippai Zsolt, aki a lippai.zsolt@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.